

DE GEBROEDERS VAN DE VELDE

Tot ongeveer 1875 vertoonde de kaart van Afrika in het midden een grote witte vlek; Centraal Afrika was nog een volkomen onbekend gebied.

Wel had de Portugese zeevaarder Diego Cao in 1482 de monding van de Kongostroom - ook Zaïre genoemd - ontdekt en had hij drie jaar later deze stroom tot aan de stroomversnellingen opgevaren; maar het bleef tot een verkenning van de kust. De eigenlijke ontdekking van Centraal Afrika begon met David Livingstone. Hij was geboren in 1813 en vertrok als zendeling naar Afrika. In 1849 ontdekte hij het Ngami-meer in de Kalahari. Hij maakte nog een aantal ontdekkingsstochten; tijdens zijn tocht, die aanving in 1866 bleef men lange tijd zonder nieuws van Livingstone. Er werden hulpexpedities uitgezonden. Een er van werd geleid door de jonge Stanley (geboren in 1841), die het geluk had Livingstone te vinden aan het Tanganikameer in 1871. Samen verkenden ze het meer, waarna Stanley langs Zanzibar naar Engeland terugkeerde. Hij lange verblijf in de tropen had Livingstone erg verzwakt; hij stierf begin mei 1873 nabij het Banguelomeer. Hij werd bijgezet in Westminster Abbey in 1874.

In 1874 vertrok Stanley op kosten van de New-York Herald en de Daily Telegraph opnieuw naar Centraal Afrika. Deze reis duurde drie jaar; Stanley vaarde de ganse Kongostroom af en toonde aan, dat het Tanganikameer geen afvloeiing had naar de Nijl. Stanley bereikte Boma op 9 augustus 1877.

In 1876 had koning Leopold II te Brussel een conferentie van geografen en politici belegd en in september 1876 kwam de Internationale Afrikaanse Vereniging tot stand. Natuurlijk werd Leopold II voorzitter van deze vereniging. De ontdekking van Stanley had voor gevolg, dat koning Leopold inzag, dat men Midden-Afrika moest pogen te bereiken van uit de westkust. In 1878 werd in België het Studiecomité voor Opper-Kongo opgericht. Stanley, die practisch geen belangstelling in Engeland en de Verenigde Staten had gekregen, was bereid voor dit Studiecomité (= voor Leopold II) een ontdekkingsreis naar Kongo te ondernemen. Hij vertrok in 1879 en bereikte in 1881 Stanleypool, waar hij Leopoldstad stichtte. Dit als inleiding.

Joseph Van de Velde was geboren te Gent op 5 januari 1855. In 1871 neemt hij dienst bij het leger, wordt toegelaten tot de militaire school in 1874 en is luitenant in 1877. In 1881 wordt hij gedetacheerd bij het Kartografisch Instituut en wordt verbonden aan het Studiecomité voor Opper-Kongo. Hij ontvangt als opdracht een scheepswerf te bou-

Monument Gebroeders Van de Velde in het Park te Gent (copyright : Dienst van Toerisme, Gent).

wen te Leopoldstad en bestudeert nog een jaar de scheepsbouw. Op 18 januari 1882 vertrekt hij naar Kongo. We stellen vast, dat vanaf 1880 alles snel verloopt. Joseph Van de Velde bereikt Leopoldstad. Weldra heeft hij echter zo hevige koortsaanvallen, zo dat men Van de Velde in een hangmat moet transporteren naar Vivi. We kunnen ons onmogelijk de toestanden in Kongo rond 1880 indenken : geen wegen, geen kennis van de tropische geneeskunde. Op 23 mei 1882 sterft Van de Velde op drie dagen mars van Isanghila. Hij werd begraven te Vivi. Joseph Van de Velde was de eerste Belgische officier, die stierf in Kongo.

Lievin Van de Velde was geboren te Ledeberg op 1 december 1850. In 1865 nam hij dienst bij het leger en in 1870 is hij onderluitenant. Ook Lievin wordt in 1881 gedetacheerd bij het Kartografisch Instituut en wordt alzo ter beschikking gesteld van het Studiecomité. Op 20 oktober 1881 gaat hij sloop te Southampton om in de Kaap 250 Zanzibaren te halen en ze over te brengen naar Kongo. Hij komt hier aan op 9 december. Lievin wordt belast een lazaret te bouwen voor de Zanzibaren, die leiden aan de pokken. Er is echter geen geneesheer en Lievin moet zelf de zieken verzorgen. Daarna vervoegt hij de expeditie Valcke, die een stoomketel en 400 vrachten moet transporteren. Op 15 september 1882 wordt Van de Velde door Stanley aangesteld als commandant van de post te Vivi. Van de Velde slaagt er in enkele gunstige overeenkomsten te sluiten met inlandse hoofden, waardoor enkele gebieden onder de bescherming komen van de Internationale Vereniging. Samen met Elliot had Van de Velde op enkele maanden een vijftal posten opgericht. Al deze zware en moeilijke tochten hebben de gezondheid van Van de Velde aangetast en op 1 september 1883 vertrekt hij uit Banana naar Antwerpen. Hij verblijft in ons land tot 1885 en neemt terwijl deel aan de Internationale Conferentie te Berlijn, waar de soevereiniteit van Leopold II over het Kongo-bekken werd erkend. Op 30 mei 1885 vertrekt hij uit Rotterdam opnieuw naar Kongo om er samen met de ingenieur Petit-Bois de aanleg van een spoorweg van Vivi tot Manyanga te bestuderen. Van de Velde doet wat aan topografisch werk, maar moet om gezondheidsredenen reeds einde 1885 naar België terugkeren. Van de Velde houdt nu een groot aantal lezingen (65!) om in ons land belangstelling te wekken voor Kongo. Lievin Van de Velde vertrekt voor een derde maal naar Kongo op 23 oktober 1887. Zijn lichamelijke toestand is echter niet meer bestand tegen het klimaat. Hij sterft in Kongo op 17 februari 1888. In zijn boek "Cinq années au Congo" schreef Stanley over L. Van de Velde : "lieutenant le plus digne des officiers de la région" en

verder : "Van de Velde venait de déployer une capacité, un zèle, une activité lors ligne".

Het overlijden van de beide broeders Van de Velde had de Gentse bevolking fel geschokt. Onmiddellijk werd een comité opgericht met als doel een monument ter herinnering aan de broeders Van de Velde op te richten. Het ontwerp van het monument werd getekend door Armand Heins; beeldhouwer Mast werd belast met de uitvoering. Het beeld stelt een jonge neger voor met een marimba (een Kongolees instrument) in de hand en gezeten op een piramide van ruwe stenen. Het monument werd ingehuldigd op 22 juli 1888. Op de Kouter vormde zich een stoet, waarin drie militaire muziekkorpsen opstapten, alsook talrijke verenigingen, waaronder de Koormaatschappij, de Melomanen, de liberale Vlaamse Bond, de cercle libérale wallon, enz. Langs de Veldstraat, Hoornstraat en Onderbergen stapte men op naar Korte Onderbergen (de huidige Gebroeders Van de Veldstraat), waar de ouders Van de Velde woonden. Op de gevel van hun woning werd een herdenkingsplaat onthuld met de tekst

Ici ont habité
les frères van de Velde.
Morts au Congo
Pour la civilisation.

Deze plaat is bij de urbanisatie van de wijk verdwenen. Dan trok de optocht naar het Park. Hier werd een toespraak gehouden door de voorzitter van het inrichtend comité, waarna het monument werd overgedragen aan het stadsbestuur. Schepen Colson dankte in naam van de stad Gent. Op de voorzijde van het monument ziet men een medaillon met de tekst

Jos. Liév.
Van de Velde
Ganguila - Léopoldville
1882   1888

Zo prijkt het "muurken" thans al negentig jaar in het park ter herinnering van twee dappere Gentse officieren.

BRONNEN

1. Biographie coloniale Belge. Belgische Koloniale Biografie. delen 1 en 3.
2. Stanley : Cinq années au Congo.

M. VAN GENT